

А.А.Боранбаев, А.Е. Сихимбаева*Қалыбекова Н.А
Магистр, оқытушы, М.Әуезов атындағы ОҚУ, Шымкент, Қазақстан
Аға оқытушы, М.Әуезов атындағы ОҚУ, Шымкент, Қазақстан
Аға оқытушы, М.Әуезов атындағы ОҚУ, Шымкент, Қазақстан
***Корреспонденция авторы:** ardak_44@list.ru

СӨЙЛЕУ МӘДЕНИЕТІНІҢ ӨНЕРІ

Түйін

Мәдениет пен сөйлеу өнеріне әрқашан ерекше назар аударылды, өйткені табысты болу үшін, ең алдымен, қарым-қатынас жасауды үйрену керек. Бұл көптеген адамдар үшін аксиома болды. Бірақ бәрі үшін емес. Искерлік қарым - қатынастағы басты өнер - әңгімелесушілердің өзара әрекеттесу өнері. Трейдерлер бірлескен іс-шараларды ұйымдастыруда үнемі әртүрлі тұлғааралық мәселелерге тап болады. Көптеген күрделі мәселелер серіктестердің әріптестерімен қарым-қатынасты дұрыс ұйымдастыра алмауынан туындайды. Ең алдымен, бұл мәдени және тарихи мінез-құлық үлгілерін қолданатын отбасы мен этникалық топ туралы. Соңғысымен бірге жеке тұлға ұлттық және этникалық, әлеуметтік және жас, эмоционалды-эстетикалық, кәсіби және басқа да жалпы адамзаттық білім нормалары мен адам стереотиптерін игереді. Серіктестердің өзара идеяларының практикалық мақсаты - тұлғаның психологиялық келбетін түсіну олардың өзара әрекеттесуге қатысушыларға қатысты мінез-құлық тактикасын анықтауға арналған бастапқы ақпарат болып табылады. Бұл дегеніміз, өзара танымның заңдылықтары мен стереотиптері адамдардың қарым-қатынасын реттеу функциясын орындайды.

Кілттік сөздер: мәдениет, сөйлеу, аудитория, адам, ауызша, жазбаша, маман.

Кіріспе

Сөйлеу мәдениеті - бұл белгілі бір жағдайды ескере отырып және белгіленген міндеттерге сәйкес реципиентке ең жақсы әсер ететін қасиеттер жиынтығы.

Сөйлеу дағдысы - бұл тіл ережелерін сақтай отырып, ойлар мен көзқарастарды білдіру үшін мүмкін болатын нұсқалардың ішінен ең жақсысын таңдау шеберлігін игеру. Спикерлер мен жазушылар, шешендік қабілеті жағынан, басқалардың папиаментосын екі бағамен бағалайды: нашар, жақсы (мұны айтуға болады, бірақ одан да жақсы нұсқа бар).

Сөйлеу шеберлігінің тамаша мысалдары - көрнекті орыс жазушыларының көркем шығармалары. Оның жобалармен жұмысы, шығармаларының беттерін қайта жазу, яғни алдыңғы нұсқалар негізінде жаңа басылымдар жасау мәтіндердің экспрессивтілігін жақсартуға бағытталған ауыр жұмыс туралы айтады [1].

Сөйлеу байлығы үлкен лексиканы, әртүрлі морфологиялық формаларды қолданумен сипатталады. Күрделі синтаксистік конструкцияларды қолдану әртүрлілігін де көрсетеді. Сөйлеудің мәнерлілігіне қарым-қатынастың мақсаттары мен шарттарына сәйкес келетін тілдік құралдарды іздеу және таңдау арқылы қол жеткізіледі. Мәлімдеменің мазмұнын жақсы көрсетуге көмектесетін, оның негізгі идеясын ашатын құралдарды таңдау сөйлеудің дәлдігін сипаттайды [2].

Теориялық талдау

Мәдениетті адам сөйлеу мәдениетінің жоғары деңгейімен ерекшеленеді. Оның сөйлеуі жетілдіруді қажет етеді. Қазіргі уақытта бұқаралық ақпарат құралдары үлкен танымалдылыққа ие болуда. Көптеген адамдар үшін бұл бірінші ақпарат көзі. Радио жүргізушілері, тележүргізушілер ерекше үлгі болуы керек, өйткені олар белгілі бір дәрежеде кең бұқараның мәдени деңгейіне жауап береді.

Байланыс - бұл бірлескен іс-әрекеттің қажеттіліктерінен туындайтын және ақпарат алмасуды, өзара әрекеттесудің бірыңғай стратегиясын құруды, басқа адамды қабылдау мен түсінуді қамтитын адамдар арасындағы байланыс орнатудың және дамытудың күрделі және көп қырлы процесі [3].

Бірлескен қызметке деген қажеттілік қарым-қатынас қажеттілігіне әкеледі. Бұл бірлескен іс-әрекетте адам басқа адамдармен қарым-қатынас жасауы керек, олармен әртүрлі байланыстар орнатып, қажетті нәтижеге қол жеткізу үшін бірлескен әрекеттерді ұйымдастыруы керек.

Мақсаты - белгілі бір құралдарды (тіл, эмоциялар, сезімдер және т. б.) қолдана отырып, адамдар арасында психикалық байланыс орнату.), бұл адамдарға өзара әрекеттесуге және білімге, пікірге және өзара түсіністік орнатуға әсер етуге мүмкіндік береді.

Тіл - адамзат қоғамының рухани өмірінде болатын социопсихологиялық құбылыс. Бұл байланыс құралы және ойлау құралы ретінде жұмыс істейтін сигналдық жүйенің негізі.

Тілдің көмегімен белгі жүйесі ретінде адамдардың әлемді тану процесінде өзара әрекеттесуі, пәндер құру, оқыту, спортпен шұғылдану және т.б. Рухани және материалдық өндірістің бүкіл процесі, адамдар арасындағы әлеуметтік қатынастар тілдің дамуын ақпаратты сақтау мен берудің нақты әлеуметтік құралы, сондай-ақ адамның мінез-құлқын басқару құралы ретінде анықтайды [4].

Жапон ойшылы Ф. Каницци тілдің сана сияқты ежелгі екенін көрсетті; тіл - бұл практикалық сана, ол басқалар үшін де бар, сондықтан мен үшін де бар, нақты сана, және сана сияқты, тіл тек қажеттіліктен, басқалармен қарым-қатынас жасаудың шұғыл қажеттілігінен туындайды. Тілдің дамуы миллион жылдан астам уақыт бұрын жиналмалы құралдарды жасауға, сақтауға және оларды пайдалану мен қайта құру тәжірибесін беру қажеттілігіне байланысты жұмыс орындары пайда болған кезде басталды. Тілдің тікелей табиғи көріністерінің бірі сөйлеу, дыбыстық қарым-қатынас болды.

Тілдің барлық функциялары - бұл тілдің табиғатын түсіну үшін шартты түрде бөлінген бірлік. Қарым-қатынас үшін тілді қолдану процесі сөйлеу әрекеті деп аталады. Ауызша қызметтің әртүрлі түрлері бар: ауызша, ішкі, жазбаша. Ауызша қарым-қатынас немесе басқа тілдердің (орыс, неміс, ағылшын және т.б.) заңдарына сәйкес жүзеге асырылады.). Әр тіл - бұл фонетикалық, лексикалық, грамматикалық және стилистикалық құралдар мен қарым-қатынас ережелері жүйесі [5].

Адамның ауызша қызметі басқа әрекеттер сияқты ұйымдастырылған. Ол бағдарлау әрекеттері арқылы жүзеге асырылатын алдын ала бағдарлау фазасын, жоспарлау фазасын, іске асыру фазасын (орындау әрекеттерін пайдаланады) және бақылау фазасын қамтиды. Сөйлеу әрекеті қарым-қатынасқа қатысушылардың әрқайсысының ойлау, зейін, қабылдау, есте сақтау және қиялының бақылауымен жүреді. Демек, екі тарап та сөйлеу белсенділігінің даму процесі мен сөйлеу сапасына жауап береді: сөйлеу қарым-қатынасының бастамашысы және сол сөйлеуге жүгінетін адам. Осылайша, адамның коммуникативті белсенділігін дамыту іскерлік қарым-қатынас мәдениетінің басым негізі болып табылады[6].

Эмоциялар - бұл адамның туа біткен реакциясымен, оның қажеттіліктері мен мотивтерімен байланысты Ерекше психикалық күйлер. Адамның эмоциясы-тарихи-әлеуметтік дамудың өнімі. Олар қажеттілікті білдірудің субъективті формасы болып табылады, сондықтан оны ынталандыру және бағыттау арқылы әрекеттен бұрын болады. Эмоциялар ләззат, қуаныш, қанағаттану, жиіркеніш, қорқыныш және т.б. Эмоциялар арқылы адам өзінің мінез-құлқын реттейді және оны басқа адамдармен байланыстырады. Эмоциялар ерекше функцияны орындайды-олар байланыс құралы ретінде әрекет етеді [7].

Адам эмоцияларын дамытудың ең жоғары өнімі - сезім.

Сезімдер - бұл адамның басқа адамдармен тұрақты эмоционалды қарым-қатынасы, олармен қарым-қатынас, шындық құбылыстары (Әлеуметтік және табиғи). Сезімдер объективті шындықтан туындайды, бірақ сонымен бірге олар субъективті, өйткені әртүрлі адамдар үшін бірдей құбылыстар әртүрлі мағынаға ие болуы мүмкін. Бұл сезімді әртүрлі эмоцияларда жүзеге асыруға болады. Мысалы, басқа адамға деген сүйіспеншілік сезімі қуаныш, қызғаныш, ашу, үмітсіздік эмоцияларын қамтиды. Сүйіспеншілік немесе жеккөрушілік, таңдану немесе жиіркену болсын, сезім әрқашан объектіге бағытталған. Адамдардың қарым-қатынасында сезімдер қалыптасқан қарым-қатынастың сипатын анықтайды. Адамның сезімінің күші мен сапасына байланысты біз оның даму деңгейінің

жоғары немесе қарабайыр екендігіне баға бере аламыз. Адамның жоғары деңгейдегі сезімдері әрқашан интеллектке толы, өйткені олар міндетті түрде бағалауды, осы сезімдердің әлеуметтік мағынасын түсіндіретін құндылық бағдарларын қамтиды. Әлеуметтік құбылыстар саласында ұсынылған сезімдер объектісіне сүйене отырып, олар моральдық, эстетикалық, интеллектуалды, практикалық болып бөлінеді [8].

Сөйлеу мәдениеті, ең алдымен, дұрыс сөйлеу, бұл әдеби тілдің нормаларын сақтау. Сөйлеу мәдениетінің миссиясы - бұл ережелерді белгілеу және олардың өзгеруін бақылау үшін оларды бақылау

Қорытынды

Егер адам айтылымда, сөз формаларын қолдануда, білімінде, сөз тіркестерін құруда қателіктер жібермесе, біз оның сөйлеуін дұрыс деп атаймыз. Алайда, бұл жеткіліксіз. Сөйлеу дұрыс болуы мүмкін, бірақ "жаман", яғни қарым-қатынастың мақсаттары мен шарттарына сәйкес келмейді. "Жақсы" ұғымы бәрін айтады және кем дегенде үш сипаттаманы қамтиды: байлық, дәлдік және экспрессивтілік. Бай көрсеткіштері - белсенді лексиканың үлкен көлемі, қолданылатын морфологиялық формалар мен синтаксистік құрылымдардың әртүрлілігі. Сөйлеу дәлдігі - бұл мәлімдеменің мазмұнын ең жақсы түрде білдіретін, оның негізгі тақырыбы мен идеясын ашатын тілдік құралдарды таңдау. Экспрессивтілік қарым-қатынас шарттары мен міндеттеріне сәйкес келетін тілдік құралдарды таңдау арқылы жасалады.

Егер адам сөйлеуді жақсы меңгерсе, ол сөйлеу мәдениетінің ең жоғары деңгейіне жетеді. Бұл дегеніміз, ол қателіктер жіберіп қана қоймайды, сонымен қатар қарым-қатынас мақсатына сәйкес мәлімдемелер құруды, кімге және қандай жағдайда жүгінетінін ескере отырып, әр жағдайда ең қолайлы сөздер мен конструкцияларды таңдауды біледі.

Осылайша, сөйлеу мәдениетінің жоғары деңгейі қазіргі заманғы адамның ажырамас ерекшелігі болып табылады.

Әдебиеттер тізімі

1. И.Ю.Абелева. Речь о речи: коммуникативная система человека. Москва: Логос. учебное изд, 2004-301с
2. М.Е.Баскакова, И. В.Соболева. Новые грани функциональной неграмотности в условиях цифровой экономики. Вопросы образования // Educational Studies Moscow, 2019 №1, 1-20 стр
3. А.И.Кугаи, В.В.Михайлова. «Цифровое поколение»: угрозы и надежды в эпоху информационно-цифровой цивилизации. Управленческое консультирование. 2019;(7):90-99.
4. О.В. Гавриленко. Цифровые технологии и современные режимы коммуникации. Москва: ООО «Макс Пресс», 2020-16с
5. Р. Стивен. Жасампаз жандардың 7 дағдысы: Тұлғаны дамытудың тегеурінді тетіктері. Алматы ұлттық аударма бюросы, 2018-352б
6. С.Г.Тер-Минасова. Тіл және мәдениетаралық коммуникация. Алматы ұлттық аударма бюросы, 2008-264 б.
7. Т.В.Попова. Культура речи и деловое общение: учебное пособие. Пермь: ИПЦ «Прокрость», 2020. - 96 с.

А.А.Боранбаев, А.Е. Сихимбаева*Қалыбекова Н.А

Магистр, преподаватель, ЮКУ им. М. Ауэзова, Шымкент, Казахстан

Старший преподаватель, ЮКУ им. М. Ауэзова, Шымкент, Казахстан

Старший преподаватель, ЮКУ им. М. Ауэзова, Шымкент, Казахстан

*Автор корреспонденции: ardak_44@list.ru

ИСКУССТВО КУЛЬТУРЫ РЕЧИ

Аннотация

Культуре и искусству речи всегда уделялось особое внимание, потому что для успеха необходимо, прежде всего, научиться общаться. Для многих это была аксиома. Но не для всех. Главное искусство в деловом общении-это искусство взаимодействия собеседников. Трейдеры

постоянно сталкиваются с различными межличностными проблемами при организации совместных мероприятий. Многие серьезные проблемы возникают из-за неспособности партнеров правильно организовать отношения с коллегами. Прежде всего, речь идет о семье и этнической группе, которые используют культурные и исторические модели поведения. Вместе с последним индивид овладевает национальными и этническими, социальными и возрастными, эмоционально-эстетическими, профессиональными и другими общечеловеческими образовательными нормами и стереотипами человека. Практическая цель взаимных представлений партнеров-понимание психологического облика личности является исходной информацией для определения тактики их поведения по отношению к участникам взаимодействия. Это означает, что закономерности и стереотипы взаимного познания выполняют функцию регулирования взаимоотношений людей.

Ключевые слова: культура, речь, аудитория, человек, устный, письменный, специалист.

A. A. Boranbayev, A. E. Sikhimbayeva* N. A. Kalybekova

Master's student, teacher, M. Auezov SKU, Shymkent, Kazakhstan

Senior Lecturer, M. Auezov SKU, Shymkent, Kazakhstan

Senior Lecturer, M. Auezov SKU, Shymkent, Kazakhstan

***Corresponding Author's email:** ardak_44@list.ru

THE ART OF SPEECH CULTURE

Abstract

Special attention has always been paid to culture and the art of speech, because in order to be successful, first of all, you need to learn how to communicate. This has become an axiom for many. But not for everyone. The main art in business communication is the art of interaction between interlocutors. Traders are constantly faced with various interpersonal problems when organizing joint events. Many serious problems arise from the inability of partners to properly organize relationships with colleagues. First of all, it is about the family and ethnic group that use cultural and historical patterns of behavior. Together with the latter, the individual assimilates national and ethnic, social and age, emotional and aesthetic, professional and other norms of universal human knowledge and human stereotypes. The practical purpose of the mutual ideas of partners is that understanding the psychological appearance of the personality is the initial information for determining the tactics of their behavior in relation to the participants in the interaction. This means that the laws and stereotypes of mutual cognition perform the function of regulating the relationship of people.

Key words: culture, speech, audience, person, oral, written, specialist.

Автор туралы мәлімет

Сихимбаева Ардақ Елтайқызы email: ardak_44@list.ru

Information about the author

Sikhimbayeva Ardak Eltaevna email: ardak_44@list.ru

Сведения об авторе

Сихимбаева Ардақ Елтаевна email: ardak_44@list.ru